

GESCHIEDENIS VAN WINTELRE

Peter Norbertus Panken

Ingeleid en bezorgd

door

JOHAN BIEMANS

Met Panken terug naar Wintelre

Op zoek naar de bronnen waar meester Panken zijn informatie vandaan haalde, komen we er wat de geschiedenis van Wintelre bekaaid af. Bladerend in zijn Dagboeken is de oogst van vermeldingen over zijn contacten bijzonder schaars. Veel kon hij, wat de kerkelijke geschiedenis betreft, opzoeken in de vijfdelige Geschiedenis van het Bisdom 's-Hertogenbosch door L.H.Chr. Schutjes (uitg. 1870-1876).

Speurend in zijn eigen Dagboeken, ingeleid en bezorgd door Dr. Peter Meurkens,¹ tref ik daar in het Topografisch Register van de twee eerste delen slechts zeven keer de naam Wintelre aan, in de delen 3 t/m 6 helemaal niets. Ongetwijfeld zal Panken in zijn lange leven (1819-1904) dikwijls in Wintelre geweest zijn, zonder dat hij er iets over in zijn dagboek noteerde.

Uit de zeven vermeldingen maakte ik een selectie van vier, tussen de jaren 1844 en 1885. Het voegt niets wezenlijks toe aan de geschiedenis van Wintelre, maar laat wel zien met wie hij contact had en ook bij welke gelegenheden. De verwijzingen naar zijn Dagboek vindt u bij de eindnoten op p.13.

Kijk eerst even mee wat Panken over zijn bezoek aan Wintelre weet te vertellen.

1844

Ik begaf mij, voor den tweeden keer, Zaterdag 23 November naar Oerle, wanneer ik op andere plaatsen dier heide, verscheidene opdelvingen liet bewerkstelligen. Over het algemeen slaagde ik ongunstig. Dezelfde bouwman welke den 11 October in eenige bergjes onder Oerle wat had gegraven, had onder Wintelre ook eenige regelmatige bergjes gezien. Hij werkte doch slechts korten tijd in eenigen derzelve en vond in éenen eene bijna geheele urne, welke ik voor het bedoelde Genootschap van hem kocht voor 50 cents. In eenen tweeden heuvel vond hij eene verbrijzelde lijkbuis. Deze heuvelengroep ging ik dien dag mede bezigtigen, doch gelijk vele andere bergjes in Oerle en omstreken, heb ik ze onbeproefd gelaten.ⁱ

---

¹. De Dagboeken van P.N. Panken 1819-1904, Memorieboek van een Brabantse schoolmeester, 6 delen 1993-1998, Kempen Uitgevers Eindhoven.

1849

Woensdagmorgen 13 September ging ik alleen eene wandeling naar eenige Kempische dorpen ondernemen. [...] 14 September: Bij den onderwijzer te dezer plaatse [Oostelbeers] verwijlde ik eenigen tijd in de school en, na bij hem het middagmaal genomen te hebben, stapte ik naar Wintelre, (Gemeente Vessem, Wintelre en Knegsel) welk dorpje ongeveer 480 inwoners telt. De schoolonderwijzer was er in de lente van dat jaar, in den bloei zijns levens, gelijk ook zijn voorzaat, ten grave gebragt. Aldaar het schoolgebouw en den tijdelijken onderwijzer Bijzens bezocht hebbende, begaf ik mij naar zekeren inwoner genaamd Hendrikus van der Meeren, de oudste toen levende mensch dezer omstreken. Zijn zeven en negentigste jaar was hij, den 7 Junij ingetreden; doch zijn hart was vol welwillendheid, zijn geest had bijkans al deszelfs leven en kracht behouden, zodat men hem voor niet ouder dan 80 jaar zou aanzien hebben. Met mijn bezoek was hij uitermate vereerd. Lang onderhield ik mij met hem over verschillende zaken, o.a. over eenen dennenboom, welke bij het huis tegenover 't zijne plagt te staan en verscheidene uren in den omtrek bekend was, waarom men er nog vaak van hoort gewagen. Deze boom, van een gewoon fijne mastsoort, had eenen fraaijen vorm, eene buitengewone lengte, zoodat hij zeer ver gezien kon worden, en in evenredigheid eenen kleinen top. Genoemde grijsaard zei, dat dezelve, over omtrent 25 jaar was omgeworpen, dat het in zijne jeugd reeds een lange boom was, dat hij dus meer dan 100 jaar oud is geweest en dikwijls had hooren zeggen, dat dezelve een klein plantje zijnde, door eenen schaapherder in de heide, in zijne vork, was medegebragt. Het was alzoo eene der eerste mastboomen, welke men, te dien tijde, in de Meierij van 's Bosch aantrof, want in zijn jongelingsjaren nog behoorde mast alhier tot de zeldzaamheden. Het huis waarbij deze denreus stond wordt nog het denneboomke [genoemd]. Bij die gelegenheid werd Wintelre door mij de eerste maal bezocht.ⁱⁱ

1870

Reisje door Kempenland, in 2 dagen. [...] Te Wintelre kwam ik deze reis de vijfde maal: de laatste keer was reeds vele jaren geleden. Sedert dien tijd is er eene nieuwe pastorie, welke een fraai gebouw met netten tuin is, alsmede eenen sierlijken toren, waarop 4 wijzers en een uurwerk, gebouwd. Ook het kerkhof is doelmatig en netjes aangelegd en het oude, buiten het dorp gelegen, met mast bepoot. Langs den meerendeels met dennen beplanten weg gingen wij naar Vessem.ⁱⁱⁱ

1885

Te Wintelre is 28 September met veel deelneming het 50 jarig huwelijk gevierd van P. Bartels en zijne echtgenoot.^{iv}

Meester Panken is niet oud genoeg geworden om zijn Geschiedenissen te publiceren. De moderne middelen van onze tijd maken het mogelijk zijn manuscripten postuum te digitaliseren. Als pdf is het zelfs mogelijk elke gezochte naam of willekeurig woord zo maar even op te zoeken. Let wel even op dat Panken schreef in de spelling die gangbaar was in zijn tijd.

Johan Biemans

Bergeijk, april 2024

Inhoud

Met Panken terug naar Wintelre	I
I. Ligging. Grondgesteldheid. Voortbrengsels. Huizen. Zielental. Oude naam en afleiding.....	2
II. Godsdienstige toestand. Kapel. Toren. Kerk. Kerkhof. Pastorie	4
III. Pastoors van Wintelre.....	7
IV. Eenige bijzonderheden	9
V. Ontdekte oudheden.....	11

I . Ligging. Grondgesteldheid. Voortbrengsels. Huizen. Zielental. Oude naam en afleiding.

Wintelre behoorde voorheen onder de dingbank en thans onder de gemeente Vessem, Wintelre en Knechsel. Het ligt twee uren west van Eindhoven en op gelijken afstand zuidzuidoost van Oirschot. De weilanden zijn er slecht; doch het bouwland is tamelijk vruchtbaar. Midden in eene uitgestrekte heide gelegen, vindt men daarin naar de zijde van Oirschot eene menigte zandheuvelen en duinen. De vennen leveren veelvuldigen en lekkeren visch op. Granen enz. teelt men er als in de naburige dorpen. Bijkans alle inwoners vonden tot heden hun bestaan in den landbouw en de schapenteelt.

Dit dorp is houtrijk; de eik wil er inzonderheid vrij wel voort. Wintelre en Knechsel behoorden aanvankelijk, met verscheidene andere dorpen, onder de aanzienlijke dingbank van Oerle welk dorp reeds in de vroegste eeuwen bekend was. In 1560 werden hiervan zeven dorpen afgenomen, wanneer Wintelre en Knechsel samen eene dingbank met Vessem tot aan de ontbinding der dingbanken hebben uitgemaakt. Sedert 1815 vormt Wintelre en Knechsel met Vessem eene gemeente. Er stonden in 1526 één onbewoond en vijftig bewoonde huizen. Het getal Communiekanten bedroeg in 1847: 306, in 1865: 325, in 1880: 327.

Oude schriften melden den naam des dorps Wijntlere, Wijntelroei en Wijntelrooi en wordt Wijntersel of Wintersel genoemd. De beteekenis is onzeker. Men heeft deswege slechts gissingen. De slotlettergreep; re, vermoedelijk verkort of verbasterd van rooi, beteekent geroid bosch; soms is *re* zooveel als rijt, hetgeen vliet en ook gracht beteekent. Dewijl in het taaleigen wind hier wijnd uitgesproken wordt, zou het eene plaats kunnen beduiden waar eene winderige vlakte door het rooien van een woud was ontstaan. Leidt men Wijntelrooi van wende, winde dat is wand of kant zooveel als grenszijde af, dan zou het zijlanden of grensakkers bij het gewezen bosch beduiden. Een wandakker is een akker, die de andere begrenst, tegen welke al de andere aanstooten².

Win kan ook als pacht en weide in aanmerking komen. Indien de twee lettergrepen wentel of wondsel zouden aanduiden, kon de naam van het dorp zooveel als een grondgebied of eene plaats waar de aarde omgekeerd of omgespit was, bij voorbeeld toen hier de eerste landbouw begon, beteekenen.

---

². *De Navorscher* 1886 p. 607 en 1888 p.222.

Eene andere natuurlijke afleiding is misschien van winne of win, een landbouwer of ook eene hoof. Wil men den dorpsnaam naar de gewone uitspraak ontleden dan is de beteekenis mogelijk deze: wijn = wind; ter = bij; sel = woning en alzoo een huis in den wind of de vlakke gelegen. Wintersel beduidt wellicht iets anders dan Wintelre en beteekent mogelijk eene zaal of woning bij de hoof of een landbouwbedrijf.

Familienamen van Wintelre of Wintersel ontmoette ik, zoover mij geheugt geene, integendeel een aanzienlijk getal met die van Wijntelroy of Wintelrooy. Heer Jan van Wintelroey, elders Joan Wintelroy geschreven, was in 't jaar 1534 beneficiant te 's Bosch en werd later zangmeester. Deze priester aan de St. Janskerk verbonden, was de zoon van Everard en wordt ook Jan van Wintelre genoemd. Zijn testament dateert van 28 september 1590. Een Jan van Wijntelroj behoorde in 1588 onder de deftige inwoners van Oirschot³.

Vele ingezetenen van Wintelre bereikten in verschillende eeuwen een hoogen leeftijd, o.a. Hendrik van der Meeren, die 1 Juni 1851 zijn 99^e verjaardag vierde. Hij had nog kort daarna alle zijne verstandelijke vermogens toen ik hem in gezelschap van Burgemeester Hordijk bezocht. Hij stierf 25 April des volgenden jaars. Tot gemak en gerief der inwonende landbouwers is hier, als in de meeste andere dorpen, eene boterfabriek in september 1897 opgericht.

---

³. *De Wachter*, Tijdschrift, 1871 bladz. 276.

II. Godsdienstige Toestand. Kapel. Toren. Kerk. Kerkhof. Pastorie.

Blijkens aloude grafheuvelen, hier en daar nog onder het dorp overig, was dit ten tijde des heidendoms bevolkt⁴. Waarschijnlijk zijn de eerste bewoners vroegtijdig tot het christendom bekeerd. De oprichting hunner eerste kapel is onbekend. Later werd er eene kerk met toren aan de westzijde gebouwd, staande bij eene heide, hierom *Kerkheide* genaamd, in de akkers. Deze kerk, door de katholieken tot in 1648 gebezigd, moest toen, met al hare inkomsten verlaten worden en aan de hervormden overgaan, van welke secte er echter in de plaats niemand gevonden werd. Gedurende de reformatie woonde hier nochtans een gereformeerd schoolmeester, steeds door Hun Hoogm. gezonden en somtijds nog eenig ander protestant.

Waarschijnlijk is Vessem de moederkerk van Wintelre. Oude documenten verklaren zulks niet duidelijk. Vroegtijdig hadden Vessem en Wintelre reeds eene kapel. Om van 1648 tot 1672 den godsdienst te kunnen bijwonen, gingen de katholieken, wanneer zij daartoe in staat waren, als die uit vele andere plaatsen, naar de Heikerk, door Bergeik onder Luiksgestel gebouwd. Hoezeer deze afstand drie uren bedroeg, was er toen geen nadere Roomsche kerk. Voor die van Blaarthem en Gestel lag die Bergeiksche nood- of schuurkerk nog verder en toch hebben daar de inwoners destijds soms ook “de Mis gaan hooren”. Eene copie door mij in mijn Archievenboek, geeft een uitgebreid verhaal van dien toestand⁵.

Aangezien alom de herders gebannen of gevlucht waren, wisten moedige priesters in het geheim de katholieken van Wintelre en andere plaatsen in het toedienen van Sacramenten enz. bij te staan. Wintelre verkreeg in het dorp ten jare 1672 eene ellendige kerkschuur en een priester deservitor en omstreeks 1693 weder een pastoor. Zonder argwaan hadden zij in 1743 hunne nietige schuurkerk aan den westkant bijna zeven voeten verhoogd en het strooien dak van binnen deels beplakt. Een schrijven door den hoofdschout van 's Bosch dreigde den bewoners met het sluiten hunner kerkschuur. Angstig wendden zij zich aanstonds tot de Staten, met nederig verzoek hun den misslag te vergeven en toe te staan hunnen godsdienst bij toegeeflijkheid te mogen voortzetten. Uit gratie schonken Hun Hoogm. 10 Januari 1744 vergeving, met ernstigen last, zich in het toekomstige voorzigtiger te gedragen. Was later, althans soms in de tweede helft der 18^e eeuw, eene

---

⁴. Schrijver dezes ontdekte er o.a. 8 in 1845.

⁵. Deze bevat echter meerendeels de oude Geschiedenis der Kapel van Meerveldhoven.

geringe reparatie aan hunne kerkschuur benoodigd, dan verkreeg men met een geschenkje aan den gereformeerden Schoolmeester-schepen daartoe wel oogluikende toestemming. Nadat dit godshuis 150 jaren door de katholieken was gebezigd, werd het in 1822 verlaten en vervolgens afgebroken.

Aan de tegenwoordige kerk is in 1822 den eersten steen gelegd. Zij werd reeds 29 september betrokken, doch eerst 28 Juli 1845 plechtig aan den H. Willebrordus toegewijd. Van ouds viert men het inwijdingsfeest den eersten Zondag na Sint Lucas, 18 October. Bij de kerk is het katholiek kerkhof aangelegd. Voorheen was de kerk eene appendix of afhankelijke van de collegiale kerk van Oirschot, welks kapittel de tienden van Wintelre bezat. Dientengevolge moest dit den pastoor en de kerk onderhouden. Het toonde zich hierin niet vrijgevig, waarom te meer de pastoors elkander destijds schielijk opvolgen.

Als inkomen der kerk wordt in de rekening der geestelijke goederen anno 1782 gemeld: "6 gl. 10 st. maar werd bij het kapittel Oirschot genoten. Voor 1681 staat *f* 4-12-8."

Het altaar oudtijds in de kerk en ter eere van O.L.Vrouw opgericht, had geen beneficie. In 1798 is de kerk door de katholieken wel genaast, doch langzamerhand was ze toen zoodanig vervallen, dat besloten was, eerlang eene nieuwe te bouwen, wat dan 30 jaren daarna geschiedde. De oude kleine toren in 1736 uit de kapittelgoederen van Oirschot nog vernieuwd, bevond zich bij de kerkenaasting nog in tamelijke staat. Hij is in 1789 afgebroken.

Een fraaije toren, goede pastorie en aanzienlijke verbetering der kerk zijn in 1858 en '59 tot stand gekomen. Door de tiendheffer is tot de volmaking des torens *f* 2300 bijgedragen. Eene scheidsrechterlijke uitspraak over de tienden te Wintelre deed de Deken van de St. Mariekerk te Maastricht in 1342⁶.

Er hangen thans twee luiklokken in den toren. Op de tamelijk groote klok leest men: *Anna praeobilis Domini Barones Sweerts de Landas, Toparchae in Oirschot, Decani Capituli Oirschottensis. aninei canonicorum sum anno Domini 1781.*

Deze klok hing, als eene of meerdere klokken uit vorige tijden in den lagen afgebroken toren, toen eenigen tijd daarna in een luhuis en werd vervolgens

---

⁶. Zie oorkonden door Jhr. Mr. A. Van Sasse v. Ysselt. 1900.

in eene schuur geplaatst, om eindelijk in 1860 gehangen te worden. Tevens hing men toen een klokje in den toren, hetwelk tot dus verre boven de oude pastorie had gehangen. Dit werd niet alleen voor kerkdiensten maar ook bij sterfgevallen gebezigd. Moest dan in dit laatste geval dit klokje geluid worden, zoo ging een buur van den doode zulks in de pastoorswoning verrichten. Tevens luidde men de groote klok, wanneer ze daartoe bruikbaar was, bij gelegenheid van een volwassen lijk.

Het opschrift van 't klein klokje luidt: De heer G. de Back Rentmeester des quartiers van Kempelant. Johannes Specht. Rotterdam 1761.

III . Pastoors van Wintelre

15.. Job Adriaens van Oudheusden. Hij werd in 1599 pastoor te Steensel en † 1609.

16.. Th. J. Th. Van Breugel van St. Oedenrode. Hij kan onmiddellijk Adriaens opgevolgd hebben. Zeker was hij in 1607 te Wintelre toen het oudste doopregister is aangelegd. In de collegiale kerk zijner geboorteplaats bezat Van Breugel een beneficie, hetwelk residentie en bijwoning der getijden vorderde.

1617 Thomas Janssen van Leeuwen. In dit jaar was hij door het kapittel van Oirschot als pastoor van Wintelre benoemd. Tegen het kapittel werden toen gegronde klachten geuit, dewijl het hoogaltaar geen zilveren kelk bezat en de kerk noodzakelijke herstelling vereischte. De dekanale visitatie van 1620 vernoemt den pastoor niet, doch maakt de aanmerking, dat hij ziek en zeer arm is dewijl de pastoreele competentie slechts f 200 bedroeg en de pastoralia (zaken tot de ambtsbediening van den pastoor behorende) weinig te beduiden hadden. De pastoor was 24 Juni 1621 vertrokken.

1621 Gisbertus Ameijden. 1622 afstand. Het sterfregister is van 1621 tot 1629 niet bijgeschreven.

1622 Aegidius van der Schoot. - 1623 afstand.

1623 Petrus Antoni van Asten

1626 Phil. Van Der Straten. Hij was ook cantor te Oirschot en ontving derhalve zijn ontslag als pastoor van Wintelre.

16.. Arn. van der Straten. – 1633 afstand.

1633 Simon Huijssmans S.T.B.

16.. - 1672 Pastoors van Oerle.

1693 Henr. van der Wiel.

1695 Petrus Verheijden, in 't begin deservitor.

16.. of 17.. Laur. Boelaerts, stierf te Best 1716.

1715 Guiliëlmus Wagemakers. Na twee jaren de kapelanie van Hilvarenbeek en 66 de pastorie te Wintelre waargenomen te hebben, kon hij de geestelijke bediening in 1771 zeer hoog bejaard, niet meer verrichten.

1771 Leonard Swinkels van Helmond. –1780 pastoor Deurne.

1786 Ludolphus Bernuli van Schijndel. Hij is in April 1789 te Wintelre overleden.

- 1799** **Abr. van Nieuwkuijk** van Geertruidenberg was in 1793 reeds assistent te Wintelre.
- 1815** **Petrus Henr. Kock** van Tilburg. – 1820 pastoor te Liempde.
- 1820** **Joannes van der Putten** van Oss. Hij is o.a. ook rector te Liessel en pastoor te Tongelre geweest.
- 1822** **Th. van de Ven** van Boxtel... - † 7 Dec. 1857.
- 1856** **Leon. van Tilborg** van Tilburg. Bevoorens was hij drie jaren pastoor te Steensel.
- 1858** **Joannes van Vlokhoven**.
- 18..** **S. van de Locht** uit Velp.

Men leest in de Eindhovensche en Meierijsche Courant van 14 Juli 1903:

“Wintelre. Zaterdag 4 dezer overleed onze geliefde herder de zeer Eerw. Heer Sebastianus van de Locht in den ouderdom van 65 jaren. De overledene werd 30 Mei 1838 te Velp geboren, tot priester gewijd 6 Juni 1862, kapelaan te Groesbeek 7 september 1862, kapelaan te Millingen 7 september 1872 en pastoor te Wintelre 18 Mei 1882. Hij richtte daar o.a. eene congregatie op van de derde orde van Sint Franciscus en ging in stillen eenvoud en godsvrucht zijne kudde voor.”

Manders van Bergeik. Deze minzame geachte priester was gedurende ruim 12 jaren rector der zusters Franciscanessen te Sint Oedenrode.

IV . Eenige Bijzonderheden

1292

De inwoners met die van Vessem verkrijgen hunne gemeente of heide.

1325

Hertog Jan verleent hun de groote heide.

1331

In het leenroerig tijdvak en nog later bezaten de Dwang- of banaalmolens het voorrecht, dat daarop het graan der inwoners moest gemalen worden. Die van Wintelre waren met andere dorpen, daartoe door Hertog Jan in 't jaar 1331 aangewezen, genoodzaakt zulks op den niet ver afgelegen molen te Sand-Oerle te laten verrichten. Door de toenmalige landsregeering is in 1616 deze verplichting in 't algemeen vernieuwd geworden.

1543

Maarten van Rossum vordert eene brandschatting met Vessem dragend.

1623

Twaalf bijeengelegen dorpen, waaronder het gehucht Hoogcasteren te Hoogeloon en 't dorp Wintelre sluiten 21 October een verdrag over de grensscheiding.

1628

10 Februari vergunt de rekenkamer van Brabant aan de regeerders en ingezetenen der vrijheid en oude dingbank van Oerle, waaronder o.a. Wintelre, om het moer "*het rouven*" uit te baggeren om "*in turf bekeerd te worden*."⁷

1671

De loop woedde vreeselijk in de parochie. Van 8 september tot 7 november waren er omtrent 10 lijken begraven.

1702

Door het Fransch-Spaansch leger, van Bergeik tot Dommelen gekampeerd, zijn verscheidene dorpen vreeselijk geplunderd. Eene uitvoerige acte in een

---

⁷. Mr. Sassen. 265.

Protocol der Dingbank Vessem meldt, dat door de “*spoeljing en rooving der fransche en spaansche troupen in augustus 1702 alhier voorgevallen*” den erflater of testateur Hendrik Jan Peeters, inwoner te Wintelre, beneffens meer nadeel, van zijne boeken, meubels en papieren zijn geroofd geplunderd en verstrueert. De toenmalige substituut-secretaris J. Allons verklaart, dat het register, waarin dat testament geregistreerd is, door de gezegde troupes mede in 't ongereet is. Was gedateerd 11 Juni 1703.

V . Ontdekte Oudheden

In de heide worden lijkheuvelen gevonden. Een landman in Sandoerle, die van mijne opdelvingen kennis droeg had in sommige dier heuvelen gegraven. In een dezer ontdekte hij eene langwerpige urn; van het bovendeel was een stuk. In een ander bergje lag een geheel gebroken urn in eene zijdelingsche richting met de opening naar het noordoosten. Ik kocht deze urn met de stukken der andere van den vinder en zond ze aan het Genootschap van Kunsten en Wetenschappen te 's Hertogenbosch, waar ze van toen in de Verzameling berust, geteekend Wintelre, 1845. Een en ander leze men o.a. in *Mijne Opdelvingen*, 2^e Verslag p. 9, 1845.

Behalve eenige oudheden van huiselijken aard was tot na 1870 in een oude woning, eene ijzeren staande vuur- of haardplaat aanwezig die eenen boerendans met een Duitsch onderschrift voorstelde.

De groote heide van Oirschot op een tamelijk verren afstand aan die van Wintelre grenzende, bevat volgens het gevoelen van zaakkundigen ook Germaansche grafheuvelen en zijn in de meeste plaatsen van Noordbrabant urnen en gelijktijdig andere oudheden in de loop der eeuwen, meest bij toeval, uit den schoot der aarde opgedolven. Jammer dat niet alle voor de wetenschap bewaard en opgeteekend zijn.

In een tiental Kempensche dorpen deed ik, 1840-'45, opgravingen. Die tot dit tijdvak in Noordbrabant plaats hadden boekte Dr. Hermans grootendeels in zijne *Noordbrabantsche Oudheden*. 's Hertogenbosch, gebrs. Muller. 1845.

Blijkens opgespoorde urnen enz. was onze landstreek ook zeer vroeg door menschen bewoond als Oerle, Veldhoven, Knechsel, Steensel, Best, Woensel (Acht), Son, Heese, Valkenswaard, Waalre, Riethoven, Bergeik, Luiksgestel, Lommel, Pelt, Achel, enz., enz.

1870

In het onderdeel van den brandmuur of schoorsteen eener omstreeks dit jaar afgebrande huizing, de laatste of uiterste aan den weg naar Vessem, ontdekte men een tegel van oud Keuls aardewerk. Deze steenen tegel, ruim 1 decimeter in 't vierkant vertoonde de afbeelding van dansende boeren en boerinnen benevens een paar blazers of muzikanten en 't Duitsch opschrift "*du most blasen*" etc. Bij de muuropruiming geraakte dit voorwerp aan stukken. Gemelde tegel behoorde wellicht voorheen bij een aantal andere dergelijke steenen met afbeeldingen en opschriften en dagteekenen vermoedelijk uit het

laatst der 16^e eeuw. Te Raeren, een Limburgs dorp, worden vele opschriften van dien aard gevonden. Hierover geeft de heer H. Schuermans, dato 14 Mei 1842, eene mededeeling in de *Publications de Limbourg*, Tome XIX, p. 214-230.

1901

Bij eene gepaste versiering van altaar en kerk droeg de pater-missionaris F. van Oudenhoven, bestemd voor de missie van Argentinië in Z. Amerika de Hoogmis op. Hij bevond zich nog in het gesticht St. Gabriël bij Weenen. Bij deze belangrijke plechtigheid wees de zeer Eerw. heer Pastoor er op hoe het nederig dorpje Wintelre reeds een hoogen ouderdom telt, meer dan duizend jaren, echter eerst eenigen tijd voor de reformatie eene katholieke parochie werd met eigen pastoor, maar tot hiertoe was nog geen ingezetene van Wintelre tot de priesterlijke waardigheid geroepen. Mijnheer Van Oudenhoven die wij thans aan het altaar zien, is dus de eerste die dat zalig voorrecht ten deel valt. enz. (Meierijsche Courant 20 Aug. 1901). Naar een vroegere melding ging die priester op den ouderdom van 26 jaren op studie.

Een gekende Mastboom “*het Denneboomke*”.

In de onmiddellijke nabijheid van zeker huis groeide een denneboom, gewone mast (*pinus silvestris*), van welken ik in mijn zeer uitvoerig handschrift of dagboek, auto-biographie genaamd, het volgende op het jaar 1848, blz. 273 heb aangeteekend:

Ik bezocht op eene reis, ook 13 September 1848, de eerste maal Wintelre, voornamelijk om met den oudsten persoon in deze omstreken, die hier woonde te kunnen spreken. Deze was de toen 97 jarige Hendrikus van der Meeren. Zeer vereerd met mijn bezoek, vol welwillendheid en in 't bezit zijner verstandelijke vermogens, niet ouder dan 80 jaren schijnende, verhaalde hij van dien reus, dat hij als plantje of zeer kleine heester door eenen schaapherder in zijne vork uit de gemeentesheide was medegebracht en nabij het huis tegenover het zijne gepoot werd. Het was een der weinige denneboomen die toen in deze landstreek groeiden. Dit verhaal wist hij echter natuurlijk slechts bij overlevering, doch in zijne jeugd was de den reeds een lange boom. Hij had een langen stam en schoonen vorm verkregen, in evenredigheid was zijn top of de kruin niet groot. Deze reus kon uren ver gezien worden en was dan ook in den ganschen omtrek bekend. Het huis droeg den naam van “*het Denneboomke*” en is voortdurend nog als zoodanig gekend. Mijn zegsman zeide, op mijne vraag, dat de boom over 25 jaren omgeworpen en zeker 100 jaren oud geworden was. Later bracht ik nog

eenmaal een bezoek aan gezegden waardigen grijsaard, die in zijn honderdste jaar is overleden.

-
- i Dagboek p.182/183.
  - ii Idem p.273/275.
  - iii Idem p.773/774.
  - iv Idem p.1497.